

A detailed illustration of a Great Egret (Ardea herodias) standing in shallow water. The bird is shown in profile, facing right. It has a long, straight, yellowish-brown beak and a distinctive black stripe running from its eye down its neck. Its feathers are primarily white with some greyish-blue shading on its wings and back. The bird's long, thin legs are visible, and it is standing in water with some reeds and grasses in the background.

OD AUTORKY ÚSPĚŠNÉHO ROMÁNU
Chuť jablečných jadýrek

KATHARINA HAGENA

O spánku a mizení

HØST

I. KAPITOLA

Všechno je plné znaků.

Už jen samotná dopisní obálka: jsou tu poštovní ceniny, razítka a čárové kódy a text odesílatele — vytisknutý na laserové tiskárně nebo psaný rukou, inkoustem, propiskou či fixem.

Vzácněji je vidět adresa napsaná na stroji, často písmenka za okýnky šustícího průsvitného papíru. Když drží dopis mezi palcem a ukazováčkem, hned pozná, jestli váží více, nebo méně než dvacet gramů. Pokud je jenom o gram těžší, ještě jednou se na obálku pořádně podívá. Rozhodnutí je na něm.

Jsou tu bílé s černými smutečnými okraji, šedé ze starého papíru nebo obálky z tlustého, měkkého ručního papíru barvy

písku a peří. Bývají na nich skvrny, mohou být pozohýbané, mít rozmazané adresy nebo nedostatečný počet známek. Něco zvláštního je vodoznak, jehož obrys se vynořuje jako nějaká zamlčovaná pravda, jakmile na papír dopadne světlo.

Je listonošem, to je to, co dělá. Nosí dopisy obyvatelům Grundu. Zná Grund. Každou dopisní schránku, každou ulici, každé jméno, každý dům, každého muže a každou ženu. Ví, které dítě patří k jakému psovi a který otec ke kterému dítěti. Zná každou pouliční lampu, každý semafor, každý plácek s kontejnery na sklo pokrytý blyštivým prachem střepů.

Každý nájezd pro kolo na každém obrubníku, každé staveníště, každou dětskou rukavičku nastrčenou na laťce plotu, každou laťku v každém plotě, každou ulici, uličku, vjezd, každou polňačku, zkratku, pěšinku.

Nosí v hlavě plánec všech ulic v Grundu, a když je na pochůzce, vidí ten kostrbatý průběh své cesty před sebou tak, jako kdyby jej nohama zakresloval do mapy.

Zná dědinu i novou zástavbu stejně jako rýnské lužiny s obecními třešněmi, čističkou, sběrným dvorem a starou skládkou odpadu, ze které se stal les, odpad je tam ovšem pořád. Zná i vybagrované jezero a štěrkovnu, kam se nesmí, on to tam ale přesto zná. Zná pískové haldy na pozemku štěrkárny, které prý mají zanedlouho srovnávat se zemí. Zná ramena Starého Rýna a říční břehy, ví, kde jsou ryby, kde hnízdí volavky, kde spolu zápolí roháči. Ví, že z jezera vylézají skokani. Rok od roku jich je víc. Zná každou zrezavělou věc, kterou někdo vyhodil do lesa, a taky ví, komu ta věc patřila.

Je doručovatel, nositel listovního tajemství. Předává poselství, zakódované vzkazy na pohlednicích a zavřené dopisy. Přináší zprávy o životě a smrti, účtech a zúčtováních, doručuje sliby lásky, doznání viny, dědictví, výhry v loterii, nářky, lékařské

zprávy, lístky od pokut, časy příjezdu. Zprávy nepřicházejí jenom v dopisech. Jsou všude. V písmenu „V“ letících hus, v protáhlých, žebrovaných řádcích některých mraků, v rozvětvení holých stromů, ve značkách na dobytku, v blikajících světlech červenobílého sloupu pro meteorologická měření, ve zvlněném písku u jezera, v trhlinách asfaltu, ve spletitém písmu kamennů železničního náspu a v tenounce bělavých hieroglyfech namrzlých předních skel.

Shýbne se pro každý papírek.

Schovává si poztrácená znamení: vzkazy, co vyklouzly z kaps u kalhot, taháky vypadané z učebnic, seznamy zapomenuté v nákupním vozíku, telefonní čísla naškrábaná na pivních podtáccích, výzvy: nezvoňte, spí tu dítě, utržené větrem či nějakým návštěvníkem, a nedoručitelná psaní s nečitelnými adresami a bez odesílatele, nedostatečně ofrankovaná, odmítnutá příjemcem, adresát neznámý.

Našel Martin blok, zelený zápisník ze sboru, ležel v rákosí. Stránky jsou promoklé. Jsou pevně slepené k sobě, hřbet je zlomený. Zná tu knihu, Marta ji pořád nosila u sebe. Vídal ji, jak psala, šiji ohnutou nad stránkami, lopatky vystouplé, paže přitisknuté k tělu. Psala po zpívání ve zkušebně, na schodišti, v lese opřená o strom, tady dole u jezera.

Jedna stránka leží volně v písku. Zvedne ji a vloží na začátek knížky. Pravda, on sám už nemluví. Jazyky vodoznaků ovšem ovládá plynuje, to se člověk při tomhle povolání naučí.

II. KAPITOLA

Nad lesem, nad jezerem co nevidět přeletí šedý pták a vezme mě s sebou. Rozblíží se po něm na nebi, svým tvarem připomíná „Z“. Krk se mi ještě více protáhl a ztenčil. Nad šlachami a žilami vyrůstá peří. Cítím, jak se mi prodírá kůží. Svědí to a mravenčí jako přeležená noha. Zatímco sedím a čekám, mé prsty na nobou se roztahují stále více od sebe. Bolí to, a tak si zuju boty, vstanu a udělám pár kroků do vody. Moje nohy, odjakživa dlouhé a kostnaté, jsou teď úplně tenké. Při chůzi se podlamují. Křupy křup. Má kolena jsou jako uzly na vyzáblých stoncích trav, křehké body zlomu. Hlavu můžu snadno zaklonit, nebe není černé, nejsou na něm žádné hvězdy a nesvítí měsíc. Přileť, šedý ptáku, to čekání mě unavuje

*a mé srdce už bije křídly, jsem připravena k odletu. Tak přileť už.
Nebo nepřilétej víc.*

Teprve až když jsem drahnou dobu vzhůru, všímám si, že už nespím.

Nějaký pták. Kousek ode mě. Kos. A ještě jeden, o něco dál. Nic víc. Žádná auta. Je tedy ještě brzo. Nejspíš noc.

Hluboko pode mnou vibruje metro podzemím jako tupý neklid v břiše. Jako kameny, co se přesouvají v nitru hory.

Zpívají kosi pro potěšení, nebo ze zoufalství?

Připadalo mi, že jsem dnes viděla Andrease. Seděl za volantem taxíku, na dveřích u řidiče stálo Taxi-Hamburk. Když kolem mě projížděl, zvedla jsem ruku a otevřela pusu. Slunce se zrcadlilo na střeše auta a já na chvíli zavřela oči.

Vlastně si ale nemyslím, že to byl on.

Když člověk může pomyslet na své vlastní „já“, tak už nespí.

Podívám se na budík, za deset čtyři. Jako obvykle. Otevřu šuplík nočního stolku, budík do něj schovám a zase šuplík zavřu. Tikání budíku je v tuhle hodinu ohlušující a jeho ručičky padá jako splašené. Otočím se na záda a cítím, jak můj mozek dává šanci kortizolu. Představuju si, jak se v mase mozku zdvihne okrově zbarvené stavidlo, zpod něj vyrazí černá žluč a rychle se rozptýlí v krevním oběhu. Brzo budu nejen čilá jako rybička, ale ještě k tomu i trdnomyslná.

Světlo svítilen a lamp se prodírá štěrbinami v plechových žaluziích. Proudí otvory na okrajích lamel, proniká všude, provrtává se mými víčky, rozbíjí zrakový purpur rodopsin, provokuje sítnici.

V noci je ve městě světlo. Pálí mě víčka. Noc v tomhle městě je jasnější než leckteré pošmourne odpoledne. Trdnomyslný

člověk — jak tvrdí Aristoteles — nepotřebuje tolik spánku jako člověk radostný. Možná jsou lidé melancholičtí jenom proto, že dost nespí.

Kortizol chladně plyne mými cévami.

Lidé s vystouplými žilami údajně také nepotřebují moc spát. Heidruniny žíly vypadají, jako by na hřbety jejích rukou byly položeny shora, zvnějšku. Co takhle pohubla, stačilo by od-táhnout kůži a žíly by se samy oddělily od ruky. „Spí,“ říkal Joachim všem, co se na ni ptali, „pořád ještě spí.“

Nejdřív jsem chtěla svou knihu o kulturních dějinách spánku, která už je skoro hotová, začínat Aristotelem, jeho otázkou, zda jsou spánek a bdění vlastnosti duše, nebo těla. Podle jeho názoru je spánek především absencí bdělosti, cosi jako přechodné oslepení či hluchota. Vlastně ale přece jenom věřím spíše Herakleitovi, který tvrdí, že spící jsou činní a podílejí se na světovém dění. Mluvila jsem o tom s Joachimem, který mě navíc upozornil na to, že „spát“ je plnovýznamové činné sloveso, kdežto „být slepý a hluchý“ jsou oproti tomu jen nepatrná přídavná jména se slovesem pomocným.

Když jsem sebrala všechny síly a v obřadní síni hřbitova položila ruku na čelo své chladné matky, zachvátila mě závrať. To čelo bylo pevné a měkké, spíše vlhké. To je nakrémovali? Nebo to byl nějaký maz? Maz je zvláštní slovo. Nemůžu na ně pomyslet, aniž by se mi okamžitě vybavila slova lůž, klouzat a šlem. Kde se u jezera vzaly ty obrovské záby? Žáby dýchají skrze kůži. Heidrunina pokožka byla šedobílá. Nedokázala jsem přestat ohledávat očima její obličej. Pokaždé když jsem položila ruku na její studené čelo, zmocnila se mě tatáž závrať. Od špičatého nosu se jí táhly hluboké brázdy až ke koutkům úst. Pokožka

byla v těch týdnech před Heidruninou smrtí v její tváři tím nejživějším. Pulzovala a při každém náznaku hluku, zápachu či dotyku se stáhla. Pořád v ní něco cukalo, šhubalo, pracovalo.

Poté, co jsem ji deset týdnů pozorovala ve stavu podobném spánku, jsem věděla, že smrt, jak se mi ukázala v obřadní síni, se spánku nepodobá ani v nejmenším. Spánek je sice stejně jako smrt synem noci, noc má ale přinejmenším dva tucty dětí, jedno pochumnější než druhé, takže koho všeho bratrem tedy spánek není? Aristoteles si ostatně z té historky o dvojčatech moc nedělal. Spánek pro něj měl co dělat s látkovou výměnou, tedy se životem.

Vstávám a jdu na záchod, ale nerozsvěcím. Osvětlení na cestě u sousedního domu mě oslepuje. Pořád něco bliká, reflektory aut, pokazené pouliční lampy, světelné reklamy odnaproti, policejní majáčky, hlásiče pohybu u domů, které se aktivují, už když kolem proběhne kočka nebo když kuna vklouzne pod auto. Rozhodně si musím koupit nějaké pořádné rolety, ty bílé žaluzie se v noci samy stávají zdrojem světla.

Zvuk mých nohou na dřevěné podlaze se tupě rozléhá. Chladný plast zespodu mých stehů a ledově studené kachličky pod bosými chodidly vypudí poslední záchvěvy teplé rozespalosti. Bdělost znamená střízlivost. Je tu ovšem ještě ono zjasnění mysli při vyčerpanosti, onen svět nespavců plný polostínů, svět bdících a nemrtvých s těžkými zarudlými víčky a zašedlými tvářemi, pořád jen krůček od světa spánku, kam však nikdy nedorazí. Neustále v tranzitním prostoru. Možná to ale zvládnou v příštím nočním letu.

Tohle město je jedna velká čekárna. Je jako stvořené pro nespavce, všude se tady čeká, na nádražích, před labským tunelem, u veřejných dámských záchodků, na zastávkách autobusů, na letištích. Brouzdáme se tu ubitým časem, až po kolena.

Heidruniny oči zvolna klesaly do svých proláklín.

Spánek obývá temnou jeskyni v podsvětí. Nahoře mají bdící svůj společný prostor a jenom ve spánku se každý obrací do svého vlastního světa. Já ale vím, kde se nachází ten mezisvět nespávých: v čekárně, v mé čekárně.

Zítřka musím v sedm vstávat, v osm být v práci, musím se hned pokusit o to, abych spala dál, dnes v noci to musí vyjít. Zavřu poklop od záchodu, vše otevřené je zdrojem zneklidnění, což platí i pro otevřené toalety. V odpadní rouře by mohla prasknout vzduchová bublina, z mísy by se mohl vynořit potkan. Podzemní se může dostávat na povrch, otevřené záchodové mísy, otevřené dveře, otevřené otázky — hlavně moc nepřemýšlet, musím dělat, jako bych ještě spala. Teprve teď objevím Orlinu šedou vlněnou šálu, visí nad držákem na ručníky vedle umyvadla, přiložím si ji k obličeji a zhluboka se nadechnu. To mě uklidní a snad i pomůže usnout. Tiše zavírám dveře a jdu po špičkách zpátky do ložnice. Mé kroky jsou lehké, to není dobré znamení. Jsem už příliš bdělá, skoro hopsám, to je špatný, špatný. Pokouším se sama sebe unavit, podpořit protest svého těla proti nezadržitelně rostoucí bdělosti hlavy. Nevyspaní jsou vždy k dispozici a ke všemu bez odporu ochotní, čilí a bezvědomí zároveň. Snad bych tuto hněvivou větu měla použít v úvodu své knihy, kterou ale nemůžu psát, především kvůli svému chronickému přetažení, kvůli nadměrné denní ospalosti, jak praví odborník. Když jdu ráno do nemocnice a vstoupím do své ordinace ve spánkové laboratoři, čilá a bezvědomá zároveň, cítím se zmámenější než ve čtyři ráno po cestě do postele.

Obracím deku tak, aby se mé pokožky dotýkala chladnou stranou. Do vyhrátých postelí nelezu ráda. Svého milence jsem

nechala v Grundu, v posteli jsme spolu nespali snad ani jednou. V Grundu už nemám co najít. Jenom co ztratit, to ano.

Ale Orlu, tu tady mám. Spí.

O půlnoci přišla má dcera domů a já se přemohla, abych k ní hned neběžela, nechtěla s ní okamžitě mluvit a přitom tajně zkoumat, jestli není cítit kouřem, alkoholem, marihuanou nebo sexem. Jestli nemá rozšířené či zúžené zorničky, špatně zapnuté šaty, nemluví zpomaleně a táhle a všechny ty další věci, co by člověk ještě tak rád vyzvěděl. Právě jsem ovšem na záchodě zpytavě čichala k její šedé šále. Vždycky nechá něco ležet na chodbě nebo v koupelně, když přijde domů pozdě. Takový oděvní znak, abych hned viděla, že je bez úhony zpátky doma. Já to pro ni dělám úplně stejně. Tu šálu jí dal Joachim, ale vybírala jsem ji já. Je to velký pletený trojúhelník z jemné šedé vlny s dírkovaným vzorem. I přes stopy parfému, kouře, pajzlů na Kiezu a pachu metra z ní dokážu vycítit svou dceru.

Před třemi lety jsem ji jako čtrnáctiletou vzala z německé školy v Dublinu a vrátila se zpátky do Grundu. Že se přestěhuju zase na místo, odkud pocházím, v plánu sice nebylo, ale pryč z Dublinu jsem chtěla už delší dobu. Declan byl dobrý chlap, už to ale mezi námi neklapalo. Moc hulil, moc pil, býval až moc pryč, měl až moc aférek. Já jsem byla stále cyničtější a podrážděnější, a když jsem náhodou v nějakém tmavém okně, v zrcadle na záchodě nebo v převlékací kabině narážila na odraz svého obličje a viděla své neustále sevřené rty a někdy taky ty dvě podélné vrásky, vyděsilo mě to. Byla jsem moc stará na muzikanta, jehož dlouhé hnědé vlasy byly stále delší a řidší, který miloval spát na turné v autobuse s jinými a který pořád ještě věřil, že nespolehlivost je nutná, snad i jediná skutečně nezbytná vlastnost osobnosti umělce. Teď jsem

nespravedlivá. Je to skvělý hudebník, hraje na bodhrán a bicí a cajón. A já jsem milovala jeho nepokojné ruce. Celé dny bubnoval na všechno kolem, na stoly, opěradla židlí, stěny, stehna. Nedělal to z nervozity. Připadalo mu, že věci získají formu a charakter teprve poté, co si je oklepe. Když jsem mu položila na talíř krajíc chleba, dokonce i do něj rukama dvakrát třikrát klepl, než sáhl po noži. Jednou jsem se ho ptala, jestli tak chce vyzkoumat, zda by si raději dopřál marmeládu nebo sýr. Jenom na mě nechápavě zíral.

Declan byl milující otec, nestálý, ale nadšený. Já jsem se však cítila příliš mladá na to, abych si pořád připadala tak stará. Když jsem ho poznala, byla jsem těhotná. Doprovázel jednoho ze svých mladších bratrů do nemocnice, kde jsem byla na stáží. Jeho bratr trpěl nespavostí, hlavně byl ale závislý na práscích. Pokoušela jsem se s ním mluvit o samotě, on ale trval na Declanově přítomnosti. Declan se začal vztekat, když jsem tu nespavost vyložila jako následek závislosti na lécích. Rukama přejížděl po mém stole, bubnoval do něj a tichým hlasem pronášel břitké poznámky o nekompetentnosti příliš mladých lékařů, kteří hledají vinu u pacientů. Z ordinace odešel se zarputilým výrazem, zavřel za sebou dveře a pak jsem slyšela, jak na svého bratra venku křičí. Dalšího dne mi přinesl dva lístky na koncert ještě na tentýž večer. Šla jsem tam s jednou kolegyní. Viděl nás v publiku a na jevišti se uklonil.

Declan se mnou nejednal jako s těhotnou, přestože se moje sedmiměsíční břicho nedalo přehlédnout, ale vždycky jako se ženou. Dobře, sice jako se ženou, co je těhotná, ale ani s úctou, ani s opovržením, ani jako s nějakým neutrálním obalem plodu. Lidi se při pohledu na těhotnou ženu cítí být zmocnění k tomu, aby ohmatávali její břicho, vypyťovali se, kolik že

vází, nebo se informovali, jestli musí víc krkat nebo jestli může kadit. Declan se mě jenom zeptal, jestli chci něco pít, a později jestli bych si s ním zatančila.

Zamilovávala jsem se do něj, velmi pomalu. Jeho irská muzika mě dojíkala a pro horlivost, s jakou hrál, jsem ho obdivovala. Po pár týdnech jsme spolu spali. On chtěl už mnohem dřív. Já jsem se ale styděla kvůli břichu. Pak jsem si jednou řekla, že má touha po něm poroste stejně jako moje břicho, možná snad ještě rychleji, a že to pak bude ještě mnohem těžší. Nebylo to ale vůbec těžké, bylo to slastné a snadné. Má těžknoucí prsa mu připadala hezká a stehna mi svíral tak vášnivě, že jsem si po několika týdnech říkala, jestli mě ještě bude chtít, až jednou nebudu takhle rozbujnělá.

Málem byl u Orlina porodu, nastaly ale komplikace, hlavička se jí vzpříčila, což je stav, který se během sedmnácti let jejího života nezměnil. Dostala jsem celkovou narkózu a musela jsem na císařský řez. Declan byl jediným otcem, kterého kdy Orla měla. Zažili jsme spolu dobré časy. Spoustu týdnů v roce ale nebýval doma. A já jsem přitom věděla, že na turné spí s jinými ženami. Patřilo to k životu muzikanta, jak byl přesvědčen. Snažil se mě neponižovat, byl diskrétní, ale časem jsem ty drobné signály rozpoznávala. Mobil na „pracovní věci“, kterého se nikdo nesměl ani dotknout. Úsměšek v koutcích úst, když uprostřed noci posílal textovku. Byl to triumfální úsměv, co stahoval koutky úst dolů a zvedal obočí. Zнала jsem ten výraz dobře — když mi zapínal šaty a přitom se s hranou nahodilostí dotkl mých prsou, když mě líbal na krku a zároveň se nadechoval a cítil přitom, jak jsem najednou nasála vzduch, to se taky takhle usmíval. Tehdy patřil ten úsměšek mně. Ale dopřával ho taky svému mobilu. A to mi tedy zrovna nevyhovovalo.

Orla pomalu dospívala, Declan ne. Už mě to však nedojímalo. V lepším případě mě to unavovalo a v horším vzbuzovalo úzkost.

Když jsem tedy Orlu krátce před ročníkovými zkouškami vzala ze školy, neprotestoval. Zeptal se, jestli se vrátíme. Ne, jestli se vrátíme brzy, jenom jestli. Hleděla jsem na něj:

„Já nevím, co myslíš?“

„Nevím.“

Odvrátil pohled. Pokyvovala jsem hlavou.

Obrysy žaluzií a šňůrek vykreslují na zdi předivo stínů a mě napadá, co jsem četla v novinách o pavoucích. Prý tady v Hamburku nastává invaze křížáků mostních. Ti pavouci žijí po tisícovkách na budovách u tekoucí vody a v noci se prolézají po fasádách a sloupech, žerou, páří se a všechno pokrývají pavučinami. Dokonce i přes okna prý rozprostírají své sítě a nechávají v nich zbytky seschlých much, cáry starých kokonů nebo zpola sežrané příslušníky vlastního druhu.

Přitom pavouci přece vůbec neumí chodit po skle.

Dříve jsme na pavouky, které jsme měli v domě, vždycky překloupili sklenici, opatrně pod ni podsunuli list papíru a sklenici i s papírem otočili, takže pavouk najednou ležel na dně. Pak se mohl papír sundat, protože pavouk po sklenici nedokázal vylézt nahoru. Chytali jsme vždycky jenom ty velké ze sklepa, ty malé jsme nechávali být, a tak pořád někde nějací byli. Heidrun občas vymetala pavučiny takovým podivným podlouhlým smetákem, ale až když už byly prázdné a zaprášené. V žádném případě jsme pavouky nesměli zabíjet. Přitom jich v Grundu byla spousta. Kolem Rýna a rýnských lužin, kolem širokého říčního břehu, vybagrovaného jezera

a polí se taky drželi komáři, takže i tiplice, bodalky, pestřenky, střechci, ovádi, berušky, trásněnky, octomilky, chrousti a chroustci, blyskáčci řepkoví a mandelinky bramborové, včely, vosy, i ty, co jim při letu nohy povadle visí dolů, čmeláci a sršni, sekáči, vážky, motýli, pídalky a můry všech velikostí a vzorů, dlouhozobky, co dělaly, že jsou kolibříci, moli, ploštice, světlezelené, skoro průsvitné mušky, které byly hrozně křehké, cvrčci, mšice, létaví mravenci a mravkolvi, zelené housenky, co se v létě po tisícovkách spouštěly ze stromů, a ještě miliony jiných zvířat pohybujících se ve vzduchu. A s výjimkou mimořádně silného hmyzu je pavouci všechny chytali do svých sítí. I ti naši pavouci. Vždycky jsme otevřeli okno a vyklepali je odtamtud. U těch tlustých jsme slyšeli, jak sebou dole pleskli.

Když jsem odjela z Dublinu a na pár let se zase přistěhovala do Grundu, úplně blízko k řece, narazila jsem na ještě víc pavouků, než jich bylo v domě mých rodičů. A to jsem ani neměla sklep. Pro Orlu znamenalo stěhování velkou změnu, nechala tam své kamarádky, chyběla jí angličtina a jízda vlevo. Grund ale znala, trávily jsme tam skoro každé léto a často taky Vánoce.

Pronajaly jsme si dům stranou vesnice hned u vody mezi Rýnem a hrází. Stál na jakémsi soklu a nahoru ke vstupním dveřím vedly schody přímo z ulice. Při velké vodě byly do půli zatopené a před dveřmi to pak vypadalo jako na koupališti. Jednou přes noc vystoupal Rýn tak vysoko, že jsme ráno musely ze čtvrtého schodu nastoupit přímo do nafukovacího člunu dobrovolných hasičů. Když se ale povodeň očekávala, stěhovaly jsme se včas nahoru do domu mých rodičů.